

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

GÖÇ, İŞSİZLİK VE EKONOMİK BÜYÜME: TÜRKİYE’DE İKAMET İZNI ALMIŞ YABANCILARIN ROLÜ*

Ümit SAPARCA¹

Bilim Uzmanı

Adnan Menderes Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

E-mail: saparcaum@gmail.com

ORCID ID: 0009-0003-9253-2978

Ash YENİPAZARLI

Prof. Dr.

Adnan Menderes Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

E-mail: ayenipazarli@adu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-5078-3037

Öz

Göç hareketleri, iş gücü piyasası ve ekonomik büyüme arasındaki etkileşimler, son yıllarda ekonomi literatüründe önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir. Bu çalışma, Türkiye’de ikamet izni almış yabancı nüfusun işsizlik ve ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemektedir. 2005-2023 yıllarına ait veriler kullanılarak yapılan ampirik analizde, Toda-Yamamoto nedensellik testi uygulanmıştır. Analiz sürecinde, ikamet izni bulunan yabancı nüfusun işsizlik ve ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla iki farklı VAR (Vector Autoregressive) modeli kurulmuştur. İlk modelde, işsiz sayısı ile ikamet izni bulunan yabancı nüfus arasındaki nedensellik ilişkisi incelenmiştir. İkinci modelde ise yabancı nüfus ile kişi başına düşen GSYİH arasındaki etkileşimler ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, Türkiye’deki toplam işsiz sayısı ile ikamet izni bulunan yabancı nüfus arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir. Bu sonuç,

* Bu çalışmada bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ Sorumlu Yazar: saparcaum@gmail.com

Atıf (APA): Saparca, Ü. & Yenipazarlı, A., (2025), Göç, İşsizlik ve Ekonomik Büyüme: Türkiye’de İkamet İzni Almış Yabancıların Rolü, Ekonomi Bilimleri Dergisi, 17 (2): 210-233.

yabancı nüfusun iş gücü piyasasına katılımının işsizlik oranları üzerinde belirli etkiler yaratabileceğini ortaya koymaktadır. Öte yandan, Türkiye’de ikamet izni bulunan yabancı nüfus ile kişi başına düşen GSYİH’nın yıllık büyüme oranı arasında anlamlı bir nedensellik ilişkisi tespit edilmemiştir. Bu bulgu, yabancı nüfusun ekonomik büyüme üzerinde doğrudan bir etkisinin olmadığını ve bu ilişkinin farklı değişkenler tarafından şekillendirildiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik, Göç, Ekonomik Büyüme, Toda-Yamamoto

Alan Tanımı: Makro İktisat

MIGRATION, UNEMPLOYMENT, AND ECONOMIC GROWTH: THE ROLE OF FOREIGNERS WITH RESIDENCE PERMITS IN TURKEY

Abstract

Migration movements, labor markets, and economic growth interactions have become a significant research topic in the economic literature in recent years. This study examines the effects of the foreign population residing in Turkey with a residence permit on unemployment and economic growth. An empirical analysis was conducted using data from 2005 to 2023, applying the Toda-Yamamoto causality test. During the analysis process, two different VAR (Vector Autoregressive) models were established to determine the impact of the foreign population with residence permits on unemployment and economic growth. The first model examines the causal relationship between the unemployment rate and the foreign population with residence permits. The second model investigates the interactions between the foreign population and the annual growth rate of per capita GDP. The findings reveal a bidirectional causal relationship between the total number of unemployed individuals in Turkey and the foreign population with residence permits. This result suggests that the participation of the foreign population in the labor market may have certain effects on unemployment rates. On the other hand, no significant causal relationship has been found between the foreign population residing in Turkey and the annual growth rate of per capita GDP. This finding indicates that the foreign population does not have a direct impact on economic growth and that this relationship is shaped by other variables.

Key Words: Unemployment, Migration, Economic Growth, Toda-Yamamoto

JEL Codes: F22, J64, O40, E24

GİRİŞ

Küreselleşme sürecinin ivme kazanmasıyla birlikte uluslararası göç hareketleri, ülkelerin ekonomik, sosyal ve demografik yapılarında dönüşümlere yol açmaktadır. Bu hareketlilik, göç veren ve göç alan ülkeler üzerinde farklı şekillerde etki yaratmakta olup, ekonomik büyümeye, iş gücü piyasalarına ve toplumsal yapılara dair çok yönlü bir etkileşim ortaya koymaktadır.

Göç, bireylerin sosyal, ekonomik, politik veya çevresel nedenlerle yaşadıkları yerden ayrılarak başka bir coğrafi bölgeye, ülkeye ya da kıtaya hareket etme süreci olarak tanımlanabilir. Göç hareketleri, tarih boyunca insan topluluklarının ekonomik kalkınma, güvenlik, savaş, doğal afetler, eğitim ve yaşam standartlarını yükseltme arayışları doğrultusunda şekillenmiştir (Karakaya, 2020:96; Kirman, 2017:109). Göç, gönüllü ve zorunlu göç olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Gönüllü göç, bireylerin daha iyi yaşam koşulları ve ekonomik fırsatlar elde etmek amacıyla kendi iradeleriyle gerçekleştirdikleri hareketliliği ifade ederken, zorunlu göç savaş, siyasi baskı, çevresel felaketler veya diğer insani krizler nedeniyle bireylerin yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmalarını içermektedir (Ekici ve Tuncel, 2015:14).

Türkiye, jeopolitik konumu itibarıyla hem bir hedef hem de transit güzergâh ülkesi olma özelliğine sahip olup, son yıllarda göçmen nüfusunun belirgin bir artış gösterdiği ülkeler arasında yer almaktadır. Göç hareketlerinin yönü ve niteliği, Türkiye'deki ekonomik, siyasi ve sosyal gelişmelere bağlı olarak şekillenmekte; bu durum, göç politikalarının etkin bir şekilde belirlenmesini zorunlu kılmaktadır. Göç hareketlerinin ekonomik boyutunun detaylı bir şekilde incelenmesi hem ulusal ekonomiye etkilerini anlamak hem de geleceğe yönelik stratejiler geliştirmek açısından büyük önem arz etmektedir.

İkamet izni almış kişiler, uzun vadeli göç sürecine dahil olan bireyler olarak değerlendirilmektedir. Bu kişiler, ülkede belirli sürelerle yaşama, çalışma veya eğitim görme hakkına sahip olup, yerel iş gücü piyasasına, tüketim harcamalarına ve genel ekonomik faaliyetlere doğrudan etki etmektedirler. Ancak, ikamet iznine sahip olmaları, her durumda kayıtlı istihdama dahil olacakları anlamına gelmemektedir; bazı göçmenler çeşitli nedenlerle kayıt dışı çalışabilmekte ve bu durum iş gücü piyasasının dinamiklerini farklı şekillerde etkileyebilmektedir. Dolayısıyla, ikamet izni almış göçmenlerin ekonomik büyüme, iş gücü dinamikleri ve kayıt dışı istihdam üzerindeki uzun vadeli etkilerinin incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, Türkiye'de ikamet izni alarak yaşamını sürdüren yabancı nüfusun makroekonomik göstergeler üzerindeki etkisini, özellikle işsizlik ve kişi

başına düşen Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) büyüme oranı bağlamında analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisini incelemek amacıyla 2005-2023 dönemine ait güncel verileri kullanarak kapsamlı bir analiz sunmaktadır. İlk olarak, kullanılan değişkenler tanımlanmış ve bu değişkenler arasındaki olası teorik ilişkiler detaylandırılmıştır. Ardından, değişkenlerin verileri ilgili resmi veri kaynaklarından temin edilerek veri seti oluşturulmuş, serilerin durağan olup olmadığını belirlemek amacıyla birim kök testleri uygulanmıştır. Değişkenler arası olası nedensellik ilişkisini belirlemek amacı ile iki VAR modeli kurulmuş ve kurulan VAR modellerinin doğrulama testleri yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki ayrı ayrı değerlendirilmiş, seriler farklı derecelerde durağan olsa bile düzey seviyelerinde çalışma imkânı ve güvenilir sonuçlar sunan Toda-Yamamoto testi uygulanarak nedensellik ilişkileri analiz edilmiştir. Çalışmanın en önemli katkılarından birisi, Türkiye’de ikamet izni almış yabancı nüfusun işsiz sayısı ve Kişi Başına Düşen GSYİH Büyüme Oranı (Yıllık %) üzerindeki etkilerini VAR modeli çerçevesinde ele alarak incelemesidir. Mevcut literatürde göç, işsizlik ve ekonomik büyüme değişkenleri arasındaki ilişki sıkça araştırılmış olsa da, Türkiye’de ikamet izni almış yabancıların ekonomik göstergeler üzerindeki etkisini bireysel düzeyde, yani yabancı nüfusun demografik ve ekonomik karakteristiklerini dikkate alarak ampirik olarak analiz etmektedir. Son olarak, çalışmadan elde edilen bulgular ışığında, göç ve işsizlik arasındaki dinamikler tartışılmış ve politika yapıcılar için öneriler sunulmuştur.

KAVRAMSAL VE TEORİK ZEMİN

Neoklasik ekonomi teorisine göre, piyasa ekonomisi arz ve talep dengesi üzerinden işler ve işgücü piyasasında da benzer bir denge mekanizması bulunur. İşgücü arzı, mevcut iş gücünü tanımlarken; talep, işletmelerin istihdam etmek istediği iş gücünü ifade eder. İşgücü piyasalarında, işsizlik oranı arttıkça ücretlerin düşmesi; işsizlik oranları azaldığında ise ücretlerin artması beklenmektedir. Bu denge mekanizması, işgücü piyasasında göçün etkilerini anlamada önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır.(Bilir, 2017).

Ernst Georg Ravenstein, 19. yüzyılın sonlarında "Göç Kanunları"nı ortaya koyarak göç hareketlerini sistematik bir şekilde açıklamaya çalışmıştır. Ravenstein'in çalışmaları, göçün genellikle ekonomik nedenlere dayandığını ve insanların daha iyi yaşam koşulları arayışıyla hareket ettiğini vurgulamaktadır. Bu kanunlara göre, göç edenler genellikle kısa mesafeleri tercih eder, büyük şehirler göçmenler için ana hedef olur ve ekonomik fırsatlar göçün temel itici gücünü oluşturur.(Sinin, 2023)

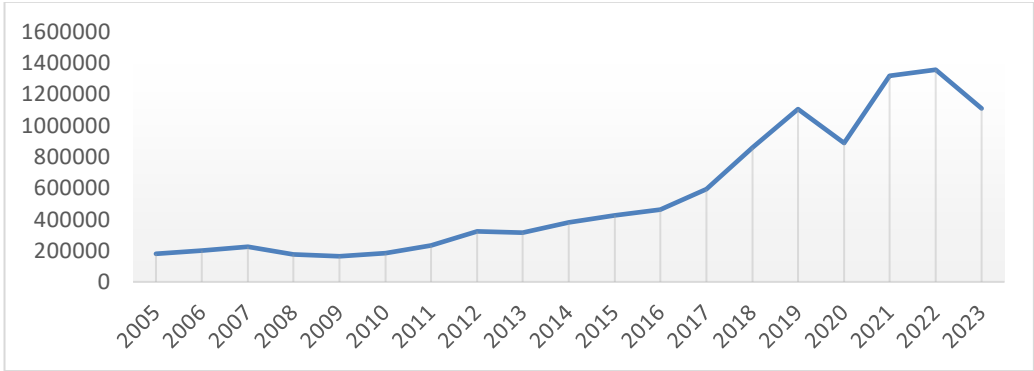
Neoklasik göç teorisi, Ernst Georg Ravenstein tarafından 19. yüzyılın sonlarında ortaya atılan "Göç Kanunları"na dayanır. Daha sonra bu teori, Harris ve Todaro, (1970) gibi ekonomik modellerle geliştirilmiştir.(Bozkaya ve Kum, 2022)

Neoklasik makro göç teorisine göre, ekonomik açıdan daha az gelişmiş ülkelerdeki işgücü, daha gelişmiş ülkelerin işgücü piyasasına yönelme eğilimindedir ve bu hareketliliğin temel nedeni ücret farklılıklarıdır. Bu bağlamda, uluslararası işgücü akışı, işçilerin daha yüksek gelir elde edebileceği bölgelere yönelmesiyle şekillenmektedir.(Demir, 2023; Abanat-Unat, 2002;39).

Bu çalışmada, Türkiye’de ikamet izni ile bulunan yabancı nüfus ile işsizlik sayısı ve kişi başına düşen GSYİH büyüme oranı arasındaki ilişki analiz edilecektir. Türkiye, son yıllarda önemli bir göç alan ülke haline gelmiş ve bu durum, Türkiye’de ikamet izni ile bulunan yabancı nüfusun iş gücü piyasası üzerindeki etkisi, istihdam olanaklarını ve işsizlik seviyelerini nasıl değiştirdiği açısından önemli bir araştırma konusu olmuştur. Diğer yandan, yabancı nüfusun artışı ekonomik büyümeyi doğrudan etkileyebilir mi sorusu, göç ve ekonomi ilişkisini anlamada kilit bir noktadır. Çalışmada yer alan değişkenler ve olası nedensellik ilişkileri şu şekilde tanımlanabilir:

İkamet İzni ile Bulunan Yabancılar: Bu veri, Türkiye’de uzun süreli ikamet eden yabancıların sayısını ifade etmektedir. Çalışmada, ikamet izni almış yabancıların Türkiye'deki iş gücü piyasası ve kişi başına düşen Gayrisafı Yurt İçi Hasıla (GSYİH) üzerindeki etkileri incelenmektedir.

Grafik 1. İkamet İzni ile Bulunan Yabancılar

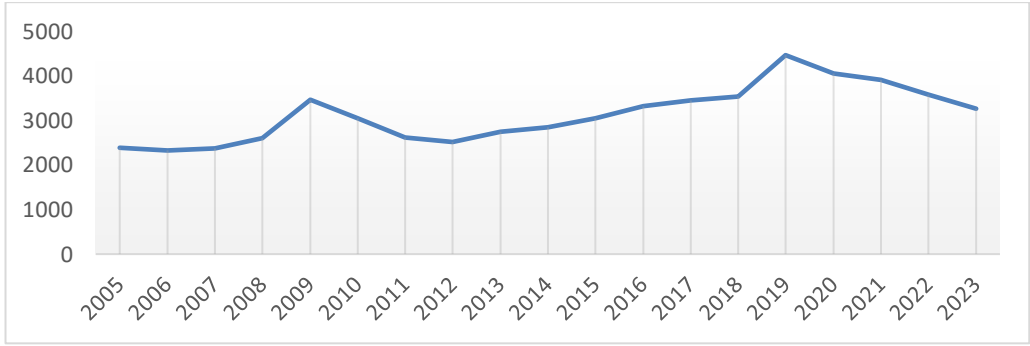
Kaynak: T.C Göç İdaresi’nden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Grafik 2. incelendiğinde Türkiye’de ikamet izni ile bulunan yabancı sayısının 2005-2023 yılları arasındaki yıllık değişimi gösterilmektedir. Verilere göre, yabancı nüfusu son yıllarda belirgin bir artış göstermiştir. Özellikle 2011 yılında Suriye’de

başlayan iç savaş, Türkiye'ye yönelik göç akışını önemli ölçüde artırmıştır. 2014 yılından itibaren göç hareketlerindeki ivmelenme, grafikte de görüldüğü üzere yabancı nüfusunun hızlı bir şekilde yükselmesine neden olmuştur.

İşsiz Sayısı (Bin Kişi): Bu veri seti, 2005-2023 yılları arasındaki Türkiye'deki toplam işsiz sayısını (bin kişi cinsinden) göstermektedir. İşsiz sayısı, belirli bir dönemde aktif olarak iş arayan ancak herhangi bir işte çalışmayan bireyleri kapsamaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından hesaplanan işsizlik verileri, işgücü piyasasının durumu, ekonomik krizlerin etkileri ve istihdam politikalarının etkinliği hakkında önemli bilgiler sunmaktadır.

Grafik 2. Türkiye'deki İşsiz Sayısı (bin kişi)

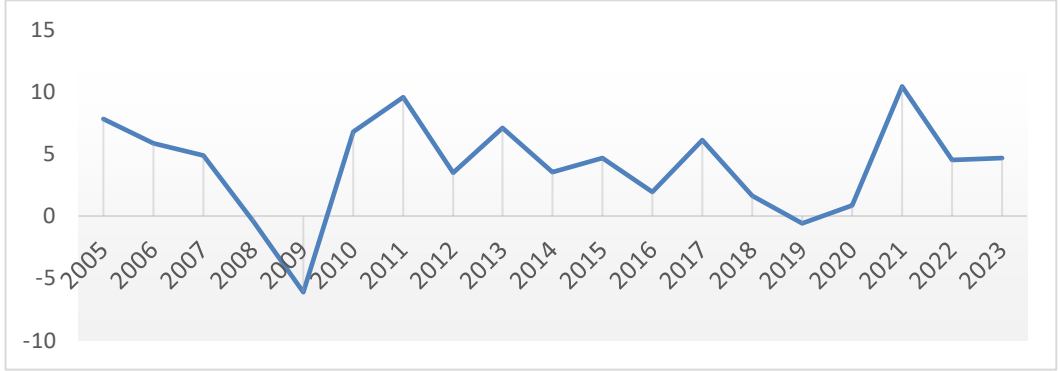
Kaynak: TÜİK' den elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Grafik, Türkiye'deki işsiz sayısının (bin kişi cinsinden) 2005-2023 yılları arasında nasıl değiştiğini göstermektedir. Genel olarak dalgalı bir seyir izleyen işsizlik rakamları, belirli dönemlerde ani artışlar ve düşüşler yaşamıştır. 2008 küresel ekonomik kriziyle birlikte işsiz sayısında belirgin bir artış yaşanmış, 2010 sonrası dönemde işsizlik rakamlarında bir miktar azalma görülse de, 2012-2018 yılları arasında istikrarlı bir artış eğilimi gözlemlenmiş, 2019 yılı itibarıyla işsiz sayısında daha belirgin bir artış yaşanmış ve bu yükseliş 2020 yılında COVID-19 pandemisinin etkisiyle en yüksek seviyelerden birine ulaşmıştır (Bulut ve Pinar; 2020). 2021 yılından itibaren işsiz sayısında kademeli bir azalma gözlemlenmiş olsa da, 2023 yılında hala yüksek seviyelerde seyretmektedir.

Kişi Başına Düşen GSYİH Büyüme Oranı (Yıllık %): Kişi başına düşen Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH), bir ülkenin toplam ekonomik üretiminin (GSYİH) ülke nüfusuna bölünmesiyle hesaplanan bir göstergedir. Bu değişken, ekonomik büyümenin bireylere nasıl yansıdığını ölçmek için kullanılır. Kişi başına düşen GSYİH büyüme oranı, bir önceki yıla kıyasla kişi başına düşen GSYİH'nin yüzde kaç arttığını veya azaldığını gösterir. Bu oran pozitif olduğunda kişi başına gelir

artarken, negatif olduğunda kişi başına düşen gelirden bir daralma yaşanmaktadır. Bu gösterge, bir ülkenin ekonomik performansını değerlendirmek ve refah düzeyindeki değişimleri analiz etmek için kritik bir öneme sahiptir.

Grafik 3. Kişi Başına Düşen GSYİH Büyüme Oranı (Yıllık %)

Kaynak: Dünya Bankasından elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Grafik 3, kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) büyüme oranlarının yıllık değişimlerini göstermektedir. 2008 küresel finans krizi ve 2020 COVID-19 pandemisi gibi ekonomik şoklar nedeniyle belirgin dalgalanmalar yaşanmış olup, 2010 ve 2021'de toparlanma gözlenmektedir. Genel olarak, büyüme oranları iç ve dış ekonomik gelişmelere bağlı olarak dalgalı bir seyir izlemektedir.

Bu veriler doğrultusunda, iki ana hipotez üzerinde yoğunlaşılacaktır:

Türkiye’de ikamet izni ile bulunan yabancı nüfus ile Türkiye’deki işsiz sayısı arasında bir ilişki vardır: Türkiye’de ikamet izni bulunan yabancı nüfus, çoğu zaman kayıt dışı istihdam edilmekte ve özellikle düşük beceri gerektiren sektörlerde işgücü arzını artırmaktadır. Kayıt dışı çalışma, işverenler için iş gücü maliyetlerini düşürme avantajı sağlarken, yerel işgücü açısından haksız rekabete neden olabilmektedir. Göçmenlerin ve ikamet izni sahiplerinin Türkiye’de kayıt dışı sektörde yoğunlaşması, özellikle düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışan yerli işçilerin istihdam olanaklarını sınırlandırabilir. İşverenler için daha fazla iş gücü seçeneği olması, ücretlerin baskılanmasına yol açabilir ve işverenlerin daha düşük maliyetle çalışan göçmenleri tercih etmesine neden olabilir.

Neoklasik ekonomi teorisi bağlamında değerlendirildiğinde, işgücü arzındaki artış, işsizlik oranlarında yukarı yönlü bir baskı oluşturabilir. Göçmen işçilerin düşük ücretle çalışma eğiliminde olmaları, yerli işçilerin iş gücü piyasasında dezavantajlı konuma düşmesine yol açabilir. Sonuç olarak, Türkiye’de ikamet izni bulunan yabancı nüfusun kayıt dışı sektörlerde istihdam edilmesi, işgücü piyasasında arz-

talep dengesini değiştirebilecek bir faktör olarak ele alınmalıdır. Kayıt dışı istihdamın artışı, yerel işgücü üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir ve işsizlik oranlarının yükselmesine katkıda bulunabilir.

Türkiye’de ikamet izni ile bulunan yabancı nüfus ile kişi başına düşen GSYİH’nın yıllık büyüme oranı arasında bir ilişki vardır: Türkiye’de ikamet izni ile bulunan yabancı nüfus ile kişi başına düşen GSYİH’nın yıllık büyüme oranı arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, göçün ekonomik büyümeye etkisinin sınırlı olabileceği görülmektedir. Neoklasik Göç Teorisi’ne göre, göç hareketleri iş gücü arzını artırarak ücret seviyelerini düşürebilir ve bu durum yerel işçiler için ekonomik baskı oluşturabilir. Türkiye’de göçmen nüfusun büyük kısmı düşük vasıflı iş gücünden oluştuğu ve genellikle kayıt dışı istihdam edildiği için, üretkenlik artışı sınırlı kalmakta, dolayısıyla kişi başına düşen GSYİH’nın yıllık büyüme oranı üzerinde belirgin bir olumlu etki gözlemlenmeyebilir.

Öte yandan, düşük ücretlerle çalışmak istemeyen vasıflı yerli iş gücünün yurt dışına yönelmesi, Türkiye’nin nitelikli insan kaynağı açısından kayıp yaşamasına yol açabilir. Böyle bir süreç, uzun vadede kişi başlı ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebilir. Bu çerçevede, Türkiye özelinde göç ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin, göçmen iş gücünün niteliği ve istihdam koşulları göz önüne alındığında, klasik yaklaşımlardan farklılık gösterebileceği düşünülebilir.

Bu iki hipotez doğrultusunda, 2005-2023 yılları arasındaki veriler analiz edilerek, Türkiye’de işsizlik ve ekonomik büyüme arasındaki dinamikler daha iyi anlaşılacaktır. Bu analiz, Türkiye’de ikamet izni bulunan yabancı nüfusun işsizlik ve ekonomik büyüme ile olan olası nedensellik ilişkilerinin belirlenmesine katkı sağlayacaktır. 2005-2023 dönemi, Türkiye’deki işgücü piyasası ve ekonomik büyüme üzerindeki etkileri değerlendirmek için hem veri mevcudiyeti hem de ekonomik ve sosyal değişimler açısından kritik bir zaman dilimidir. Bu yıllar, küresel ekonomik krizler, göç dalgaları, pandeminin ekonomik etkileri ve Türkiye’nin ekonomik politikalarındaki değişiklikler nedeniyle işsizlik ve büyüme dinamiklerini analiz etmek için uygun bir çerçeve sunmaktadır.

Bu çalışmada işsizlik oranı yerine işsiz sayısının tercih edilmesinin temel nedeni, doğrudan işsizlikteki sayısal değişimi gözlemleyerek, yabancı nüfusun iş gücü piyasasına etkisini daha somut bir şekilde analiz edebilmektir. İşsizlik oranı, iş gücüne katılım gibi çeşitli faktörlerden etkilenecek değişkenlik gösterebilir ve doğrudan işsiz bireylerin sayısını yansıtmayabilir. Örneğin, iş gücüne katılım azaldığında işsizlik oranı düşebilir ancak işsiz bireylerin sayısında bir azalma olmayabilir. Bu nedenle, işsiz sayısı değişkeni, istihdam piyasasındaki

dalgalanmaları ve göç hareketlerinin etkisini daha doğrudan analiz etme olanağı sunmaktadır.

Genel ekonomik büyüme oranı yerine kişi başına düşen GSYİH büyüme oranının kullanılmasının nedeni ise, büyümenin sadece toplam üretim artışıyla değil, birey başına düşen ekonomik katkıyla değerlendirilmesini sağlamaktır. Türkiye'ye gelen yabancı nüfus, hem iş gücü piyasasında hem de ekonomik büyüme sürecinde farklı etkiler yaratabilir. Ancak, toplam GSYİH büyüme oranı, nüfus artışı gibi faktörlerden bağımsız olarak ekonomik refahı tam anlamıyla yansıtmayabilir. Kişi başına düşen GSYİH büyüme oranı, nüfus artışından bağımsız olarak ekonomik verimliliğin nasıl değiştiğini gösterdiği için daha anlamlı bir gösterge olarak tercih edilmiştir. Böylece, yabancı nüfusun ekonomik büyüme üzerindeki etkisini, bireysel refah düzeyi üzerinden değerlendirmek mümkün olmaktadır.

Sonuç olarak, işsiz sayısının ve kişi başına düşen GSYİH büyüme oranının kullanılması, göç hareketlerinin Türkiye'deki iş gücü piyasası ve ekonomik refah üzerindeki etkisini daha sağlıklı bir şekilde analiz etmemizi sağlamaktadır.

LİTERATÜR

Göç ve işsizlik arasındaki ilişki, akademik literatürde geniş bir şekilde ele alınmış ve farklı yöntemler kullanılarak incelenmiştir. Yapılan çalışmalar, bu iki değişken arasındaki etkileşimin ülkelerin ekonomik yapısı, göçmen profili ve işgücü piyasasının dinamiklerine bağlı olarak farklı sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Bazı araştırmalar, göçün işsizlik oranlarını artırdığına işaret ederken, bazıları ise göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonu ile istihdamın olumlu yönde etkilendiğini ortaya koymaktadır. Örneğin Gündoğmuş ve Bayir (2021) tarafından Avrupa ülkelerinde gerçekleştirilen bir çalışma, uluslararası göçün işsizlik oranları üzerindeki etkisini panel regresyon analizi ile incelemiş ve 27 Avrupa ülkesi için 2000-2017 dönemi verileri kullanılarak yapılan analizlerde göçün işsizlik üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin bulunmadığını göstermiştir.

Shan vd. (1999) Toda-Yamamoto yöntemi ile Avustralya ve Yeni Zelanda'da göç ve işsizlik arasındaki olası nedensellik ilişkisini bir VAR modeli ile analiz etmiş ve göç ile işsizlik arasında doğrudan bir ilişkisinin bulunmadığını ortaya koymuştur.

Islam (2007) Kanada'da göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi incelemiş ve çift yönlü nedensellik testleri sonucunda, göçün işsizlik üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığını tespit etmiştir. Eşbütünleşme testleri, uzun vadede göçün toplam işsizlik oranını artırmadığını göstermiştir. Nedensellik testi sonuçları ise, kısa

vadede geçmiş işsizlik oranlarının göçü azalttığını, ancak göçün işsizlik oranlarını etkilemediğini ortaya koymuştur.

Badinger ve Url, (2002) tarafından Avusturya’da 1991 yılı verileri kullanılarak yapılan inceleme, göçün işsizlik oranları üzerinde önemli bir belirleyici faktör olduğunu göstermiştir.

Izquierdo (2006) İspanya’da 1981-2016 döneminde uluslararası göç ve işsizlik oranı arasındaki ilişki incelendiğinde, göç ve istihdamın 2008 yılına kadar arttığı ancak ekonomik krizle birlikte işsizliğin keskin şekilde yükseldiği görülmüştür. Çalışma, İspanya’daki göç politikalarının etkisiyle göç ve işsizlik arasında eşbütünleşme olduğunu ve göçün işsizliği artırdığını ortaya koymaktadır.

Huynh ve Vo (2023) çalışmalarında, 1990-2020 döneminde 47 Asya ülkesinde göçün işsizlik üzerindeki etkilerini çeşitli ekonometrik yöntemlerle analiz etmiştir. Elde edilen bulgular, genel olarak göçün Asya ülkelerinde işsizliği azalttığını göstermektedir. Ancak, ülkeler gelir seviyelerine göre gruplandırıldığında, göçün düşük ve alt-orta gelirli ülkelerde (Hindistan, Endonezya, Filipinler, Vietnam) işsizliği artırdığı tespit edilmiştir.

Jean ve Jiménez (2011) 1984-2003 döneminde 18 OECD ülkesinde göçün işsizlik üzerindeki etkisini incelemiş ve uzun vadede kalıcı bir etkisinin olmadığını, ancak kısa vadede belirli politikalar çerçevesinde işsizlik oranlarında geçici artışlar görülebileceğini tespit etmiştir.

Pekmezci vd., (2023) çalışmasında, Türkiye için 2015:01-2022:01 dönemine ait aylık veriler kullanılarak göç ve işsizlik arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki tespit edilmemiştir. Ancak, göç sayısından işsizlik oranına doğru tek yönlü kısa dönemli bir ilişkinin var olduğu belirlenmiştir.

Küreselleşme ile birlikte uluslararası göç hareketlerinde özellikle 2000’li yıllardan itibaren belirgin bir artış yaşanmıştır. Bu çerçevede, göçün makroekonomik belirleyicilerini inceleyen çalışmalar önemli bulgular ortaya koymaktadır. Örneğin Köseoğlu ve Artan (2020) çalışmasında göç, işsizlik ve kişi başına düşen gelir arasındaki ilişkileri 2000-2016 dönemi için 27 OECD ülkesini kapsayacak şekilde panel veri analizi yöntemiyle test etmişlerdir. Çalışma bulgularına göre, işsizlik oranı göç üzerinde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olup işsizlikte meydana gelen %1’lik artış, OECD ülkelerine yönelik göçü yaklaşık %0,3 oranında azalttığını tespit etmişlerdir. Aynı zamanda OECD ülkelerine yönelik göç üzerine yapılan analizler, kişi başına düşen gelirdeki %1’lik kalıcı artışın, göç

oranlarını yaklaşık %1 oranında artırdığını ve bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ortaya koymuştur.,

Feridun (2007), İsveç ekonomisi bağlamında 1980-2004 dönemini kapsayan ampirik bir çalışmada, göç olgusu ile kişi başına düşen GSYİH ve işsizlik oranı gibi makroekonomik göstergeler arasındaki nedensel ilişkileri incelemiştir. Araştırmada, değişkenler arasındaki uzun dönemli dengelenme ilişkisini tespit etmek amacıyla Otoregresif Dağıtılmış Gecikme (ARDL) sınır testi yaklaşımına ve vektör hata düzeltme modeli (VECM) analizine başvurulmuştur. Elde edilen bulgular, göç ile kişi başına GSYİH arasında çift yönlü uzun vadeli bir nedensellik ilişkisi olduğunu ortaya koyarken, göçün işsizlik üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir artışa yol açtığı yönündeki yaygın hipotezi desteklememektedir.

Haktan vd., (2016), 1962-2012 dönemi için Türkiye dahil gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme ve göç ilişkisini incelemiştir. Panel veri analizlerinde ekonomik büyümeyi GSYİH büyüme oranı, göçü ise net göç oranı ile temsil eden veri seti kullanmışlardır. Analiz sonucunda, incelenen 18 ülkenin 13'ünde ekonomik büyüme ile göç arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bazı ülkelerde göçün ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediği, bazılarında ise negatif bir ilişki olduğu tespit etmişlerdir.

Konya ve Kabaklarlı (2023) 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşının yarattığı mülteci akınının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemiştir. En fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan 10 ülke (Türkiye, Lübnan, Ürdün, Almanya, Irak, Mısır, İsveç, Avusturya, ABD ve Kanada) üzerinde yapılan analizler, mülteci akınının ekonomik büyüme üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Mülteci sayısında %1'lik bir artışın ekonomik büyüme oranında %0.01'lik bir artışa yol açtığını tespit etmişler.

Morley (2006) ekonomik büyüme ve göç arasındaki nedensellik ilişkisini analiz etmek amacıyla Avustralya, Kanada ve ABD örnekleminde ARDL sınır testi yaklaşımını kullanarak zaman serisi analizi gerçekleştirmiştir. Çalışmada, 1930-2002 yılları arasındaki yıllık veriler üzerinden ülkelerin ekonomik büyüme ve göç dinamiklerinin uzun dönemli eşbütünleşme ilişkisi taşıyıp taşımadığı ampirik olarak araştırılmıştır. Elde edilen bulgular, göçten ekonomik olarak yararlanmanın doğru bir nedensellik olduğunu, ancak ekonomik büyümenin göçü devam ettiğini göstermektedir. Granger nedensellik analizi bulguları, ekonomik büyümenin göç üzerindeki etkisinin istikrarlı ve kalıcı olmadığına işaret etmektedir.

Göv ve Dürrü (2017) Çalışmada, 2000-2016 dönemine ait 7 OECD ülkesinin yıllık verileri kullanılarak ekonomik büyüme ve göç arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Dumitrescu ve Hurlin (2012) tarafından geliştirilen panel nedensellik testi ile

yapılan analizde, göç değişkeni olarak yabancı ülkede doğmuş ve hedef ülkeye sonradan gelen göçmenlerin oranı kullanılmıştır. Ekonomik büyüme değişkeni olarak ise kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıla büyüme oranı ele alınmıştır. Sonuçlar, göç değişkeninden ekonomik büyüme değişkenine doğru tek yönlü bir panel Granger nedensellik ilişkisinin varlığını ortaya koymuştur.

Meçik ve Koyuncu (2020) Türkiye'de 1991-2018 döneminde dış göç ile ekonomik büyüme ilişkisini Toda-Yamamoto nedensellik yöntemiyle inceleyen bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Elde edilen ampirik bulgular, Türkiye özelinde göçten ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit etmişleridir.

Göç ve işsizlik arasındaki ilişki üzerine yapılan akademik çalışmalar, farklı ülkeler ve dönemler için çeşitli metodolojiler kullanılarak incelenmiş ve farklı sonuçlar elde edilmiştir. Literatürde, göçün işsizlik üzerindeki etkisinin ülkelerin ekonomik yapısı, göçmen profili ve işgücü piyasasının dinamiklerine bağlı olarak değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Bazı araştırmalar göçün işsizliği artırdığına işaret ederken, bazıları göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonu ile istihdamın olumlu yönde etkilendiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra, göç ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar, göçün ekonomik büyümeyi teşvik edebileceğini ve uzun vadede pozitif etkiler yaratabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak bu etkinin ülkelerin ekonomik yapısına, göç politikalarına ve işgücü piyasasının esnekliğine bağlı olarak değişkenlik gösterdiği de vurgulanmaktadır. Genel olarak literatürde, göç ve işsizlik arasındaki ilişkinin tek yönlü ve kesin bir nedensellik içermediği, aksine çok boyutlu ve dinamik bir süreç olduğu görülmektedir.

VERİ SETİ, YÖNTEM VE BULGULAR

Çalışma, 2005-2023 dönemine ait verileri kullanarak, Türkiye’de ikamet izni almış yabancı nüfusun işsizlik ve ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini ampirik olarak analiz edecektir. İşsizlik sayısı ve Türkiye’de ikamet izni almış yabancı sayısı değişkenlerinin logaritması alınmıştır çünkü bu değişkenler büyük sayılar olup geniş bir aralıkta değişim göstermektedir. Logaritmik dönüşüm, verilerin normal dağılıma daha uygun hale gelmesini sağlamaktadır. Ancak, kişi başına düşen GSYİH büyüme oranı zaten yüzde olarak ifade edilen bir oran olduğu ve negatif değerler içerebildiği için logaritmik dönüşüm uygulanmamıştır. Bu seçim, analiz sonuçlarının daha doğru ve güvenilir olmasını sağlamak adına yapılmıştır. Değişkenler arası nedensellik ilişkisini tespit etmek amacı ile Toda-Yamamoto Nedensellik Testi uygulanmıştır. Çalışmanın tüm istatistiksel analizleri EViews 13 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Toda-Yamamoto nedensellik testi, özellikle Granger (1969) tarafından geliştirilen klasik nedensellik testinin karşılaştığı sınırlamaları aşmak amacıyla geliştirilmiştir. Granger yönteminin en önemli kısıtlarından biri, durağan olmayan serilerin önce durağan hale getirilmesini gerektirmesidir (Jain ve Ghosh, 2013). Ancak Toda-Yamamoto (1995) yöntemi, farklı durağanlık seviyelerine sahip serilerle doğrudan çalışabilme avantajı sunmaktadır. Ayrıca, geleneksel Granger metodolojisinde serilerin durağan hale getirilmesi sürecinde yaşanabilecek bilgi kayıpları, analizin doğruluğunu olumsuz etkileyebilir. Toda-Yamamoto yöntemi, bu kısıtı ortadan kaldırarak farklı durağanlık seviyelerinde bulunan serilerle doğrudan analiz yapmayı mümkün kılar. Böylece, daha güvenilir ve kapsamlı sonuçlar elde edilmesine katkı sağlamaktadır (Gazel, 2017; Toda-Yamamoto, 1995).

Toda-Yamamoto yönteminin uygulanabilmesi için öncelikle VAR modeli kurularak uygun gecikme uzunluğu (k) ve en yüksek bütünleşme derecesi (dmax) belirlenmelidir. Ardından, bu parametreler doğrultusunda (k + dmax) uzunluğunda bir VAR modeli tahmin edilmektedir (Toda-Yamamoto, 1995).

Tablo 1. Kullanılan Değişkenler

Değişken Adı	Kısaltma	Dönem	Veri Kaynağı
İkamet İzni ile Bulunan Yabancılar	LY	2005-2023	T.C. Göç İdaresi
İşsiz Sayısı (bin kişi)	LIS	2005-2023	TÜİK
Kişi başına düşen GSYİH'nın yıllık büyüme oranı (%)	X	2005-2023	Dünya Bankası

Analizde kullanılan değişkenler ve bu değişkenlere ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Nedensellik analizi kapsamında, iki ayrı VAR modeli oluşturulmuştur:

VAR 1. Toplam İşsiz sayısı ve İkamet İzni ile Bulunan Yabancılar İlişkisi Modeli

VAR 2. VAR 2: Kişi Başına Düşen GSYİH'nın Yıllık Büyüme Oranı (%) ve İkamet İzni ile Bulunan Yabancılar İlişkisi Modeli

İki ayrı VAR modelinin kurulmasının amacı, işsiz sayısı ile kişi başına düşen GSYİH'nın yıllık büyüme oranı verilerinin doğrudan incelenmemesidir. Buradaki temel amaç, Türkiye'ye yerleşen yabancı nüfusun işsizlik ve ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ayrı ayrı değerlendirmektir. Bu sayede, her bir model kendi veri seti içinde analiz edilerek sonuçların geçerliliği korunmuştur. Bu bağlamda,

incelenen değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisini belirlemek amacıyla aşağıdaki VAR modelleri oluşturulmuştur:

$$LIS_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^k \alpha_{1i} LIS_{t-i} + \sum_{j=k+1}^{k+dmax} \alpha_{2j} LIS_{t-j} \sum_{i=1}^k \beta_{1i} LY_{t-i} + \sum_{j=m+1}^{k+dmax} \beta_{1i} LY_{t-j} + \varepsilon_{1t} \quad (1)$$

$$LY_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^k \delta_{1i} LY_{t-i} + \sum_{j=k+1}^{k+dmax} \delta_{2j} LY_{t-j} \sum_{i=1}^k \theta_{1i} LIS_{t-i} + \sum_{j=m+1}^{k+dmax} \theta_{1i} LIS_{t-j} + \varepsilon_{2t} \quad (2)$$

$$LIS_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^k \eta_{1i} LIS_{t-i} + \sum_{j=k+1}^{k+dmax} \pi_{2j} LIS_{t-j} \sum_{i=1}^k \varpi_{1i} X_{t-i} + \sum_{j=m+1}^{k+dmax} \varpi_{1i} X_{t-j} + \varepsilon_{1t} \quad (3)$$

$$X_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^k \phi_{1i} X_{t-i} + \sum_{j=k+1}^{k+dmax} \phi_{2j} X_{t-j} \sum_{i=1}^k \varphi_{1i} LIS_{t-i} + \sum_{j=m+1}^{k+dmax} \varphi_{1i} LIS_{t-j} + \varepsilon_{2t} \quad (4)$$

Bu denklemlerde, LIS, LY ve LX ilgili değişkenleri temsil etmekte olup, α , β , δ , θ , η , ϖ , ϕ , φ katsayıları gecikmeli bağımlı ve bağımsız değişkenlerin etkilerini ifade etmektedir. Modelde yer alan ε_{1t} ve ε_{2t} hata terimlerinin sıfır ortalama ve sabit kovaryans matrisine sahip olduğu varsayılmaktadır.

Bu bağlamda, değişkenler arasındaki nedenselliğin yönünü belirlemek için aşağıdaki durumlar dikkate alınmaktadır:

- Eğer $\beta_{1i} = 0, \forall i$ hipotezi test edilip reddedilirse, LY değişkeninin LIS değişkeni üzerinde nedenselliği olduğu sonucuna ulaşılır.
- Benzer şekilde, $\theta_{1i} = 0, \forall i$ hipotezinin reddedilmesi, LIS değişkeninin LY değişkeni üzerinde nedenselliğine sahip olduğunu gösterir.

Aynı çerçevede, LIS ve X değişkenleri arasındaki nedensellik ilişkisi de değerlendirilmektedir.

- Eğer, $\varpi_{1i} = 0, \forall i$ hipotezi reddedilirse X değişkeninin LIS değişkeni üzerinde nedenselliği olduğu anlaşılar.
- Ters durumda, $\varphi_{1i} = 0, \forall i$ hipotezinin reddedilmesi, LIS değişkeninin X değişkeni üzerinde nedenselliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Toda-Yamamoto yaklaşımı kapsamında, modelin tahmin edilmesinin ardından, genişletilmiş VAR modelindeki ilave gecikme terimlerinin katsayıları sıfır hipotezi altında Wald testi uygulanmaktadır. Eğer H_0 hipotezi test edilip reddedilirse, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde nedensel bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılır. Düzeltilmiş Wald test istatistiğinin χ^2 tablosundaki k serbestlik

dereceli değerden büyük çıkması durumunda belirtilen hipotezler reddedilmektedir (Medetoğlu ve Doğru, 2022; Gazel, 2017).

Toda-Yamamoto yaklaşımı, değişkenlerin bütünleşme derecelerinden bağımsız olarak uygulanabilmesi ve yanlış modelleme riskini minimize etmesi nedeniyle ampirik çalışmalar için yaygın olarak tercih edilen bir yöntemdir.

Tablo 2. ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Augmented Dickey-Fuller		t-Statistic	Prob.
DLIS (1)		-3.460532	0.0231
DLY (1)		-3.660340	0.0156
DX (1)		-3.726565	0.0137
Test critical values:	1% level	-3.886751	
	5% level	-3.052169	
	10% level	-2.666593	

Tablodaki ADF birim kök testi sonuçlarına göre, analizde kullanılan tüm değişkenler düzey değerlerinde durağan değildir. Ancak, değişkenlerin birinci farkları alındığında, %5 anlamlılık seviyesinde durağan hale geldiği tespit edilmiştir. Birim kök testlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda, Toda-Yamamoto yaklaşımı, serilerin farklı entegrasyon derecelerine sahip olması durumunda bile düzey değerleriyle analiz yapma imkânı sunması nedeniyle tercih edilmektedir. Ayrıca, kullanılan veri setinin görece kısa dönemli olması nedeniyle, fark alma işlemiyle yaşanabilecek veri kaybını en aza indirerek güvenilir sonuçlar elde edilmesine katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda, Toda-Yamamoto yöntemi, serilerin uzun dönem dengesini bozmadan düzey değerleriyle analiz yapma avantajı sağlayarak modelin istatistiksel tutarlılığını artırmaktadır.

Bir VAR modelinin oluşturulabilmesi için uygun gecikme uzunluğunun belirlenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, birinci VAR modelleri için en uygun gecikme uzunluğu $k+d_{max}=1+2$ formülü kullanılarak 3 olarak tespit edilmiştir. Belirlenen gecikme uzunluklarının doğruluğu, ilgili modeller üzerinde gerçekleştirilen doğrulama testleri ile istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar vermesiyle desteklenmektedir.

Gecikme uzunluğu 3 olarak belirlenen modeller üzerinde çeşitli doğrulama testleri uygulanmıştır. Yapılan testler sonucunda, (Otokorelasyon LM, Heteroskedasite

Testi, Jarque-Bera ve AR Karakteristik Polinomunun Ters Kökleri) otokorelasyon ve değişen varyans problemlerinin olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, AR karakteristik polinomuna ait ters köklerin birim çemberin dışında kalmaması, modellerin istikrar (kararlılık) koşulunu sağladığını ve durağan olduklarını göstermektedir. Aynı zamanda yapılan Jarque-Bera testi değişkenlerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, her iki modelin de güvenilir ve istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar verdiğini göstermektedir. Bulguların detaylı sonuçları için bkz. **Tablo 7, 8, 9 , 10, 11, 12 ve 13 ile Şekil 1 ve 2** (Ekler kısmı).

Tablo 3. LIS=> LY Toda-Yamamoto Nedensellik Sonucu

Test Statistic	Value	df	Probabilite
Chi-square	7.352211	3	0.0253214

NOT: $0.0253214 < 0.05$ H_0 red Türkiye'deki toplam işsiz sayısından Türkiye'de ikamet izni ile bulunan yabancı nüfusuna doğru nedensellik vardır.

Tablo 4. LY => LIS Toda-Yamamoto Nedensellik Sonucu

Test Statistic	Value	df	Probabilite
Chi-square	7.454542	3	0.0240584

NOT: $0.0240584 < 0.05$ H_0 red Türkiye'de ikamet izni ile bulunan yabancı nüfusundan Türkiye'deki toplam işsiz sayısına doğru nedensellik vardır.

Tablo 5. LIS => LX Toda-Yamamoto Nedensellik Sonucu

Test Statistic	Value	df	Probability
Chi-square	0.005840	2	0.93908504

NOT: $0.9971 > 0.05$ H_0 kabul Türkiye'de ikamet izni ile bulunan yabancı nüfusundan Kişi başına düşen GSYİH'nın yıllık büyüme oranına doğru nedensellik yoktur.

Tablo 6. LX => LIS Toda-Yamamoto Nedensellik Sonucu

Test Statistic	Value	df	Probability
Chi-square	2.914222	2	0.33899667

NOT: $0.2329 > 0.05$ H_0 kabul Kişi Başına düşen GSYİH'nın yıllık büyüme oranından Türkiye'de ikamet izni ile bulunan yabancı nüfusuna doğru nedensellik yoktur.

Hipotez Kapsamında Elde Edilen Bulgular:

Türkiye’deki ikamet izni ile bulunan yabancı nüfus ile toplam işsiz sayısı arasındaki ilişkiyi test eden hipotez kapsamında yapılan Toda-Yamamoto nedensellik analizi sonuçlarına göre, Türkiye’deki toplam işsiz sayısı ile ikamet izni bulunan yabancı nüfusu arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir ($p=0.0253214<0.05$), ($p=0.0240584<0.05$).

Hipotez Kapsamında Elde Edilen Bulgular:

Türkiye’deki ikamet izni ile bulunan yabancı nüfus ile kişi başına düşen GSYİH’nın yıllık büyüme oranı arasındaki ilişkiyi test eden hipotez kapsamında yapılan Toda-Yamamoto nedensellik analizi sonuçlarına göre, Türkiye’deki ikamet izni bulunan yabancı nüfusundan kişi başına düşen GSYİH’nın yıllık büyüme oranına doğru herhangi bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir ($p=0.93908504>0.05$). Benzer şekilde, kişi başına düşen GSYİH’nın yıllık büyüme oranından Türkiye’de ikamet izni bulunan yabancı nüfusa doğru da bir nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır ($p=0.33899667>0.05$).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Türkiye’deki ikamet izni ile bulunan yabancı nüfus ile Türkiye’deki toplam işsiz sayısı arasındaki ilişkiyi test eden hipotez kapsamında yapılan Toda-Yamamoto nedensellik analizi sonuçlarına göre, Türkiye’de işsiz sayısındaki değişimler yabancıların ikamet izni alma eğilimini etkilediğini, aynı zamanda ikamet izni ile bulunan yabancı nüfusun artmasının Türkiye’deki işsiz sayısı üzerinde belirli etkiler yaratabileceğini ortaya koymaktadır. Özellikle, Türkiye’ye gelen yabancıların iş gücü piyasasına katılımı, işsiz sayısı üzerinde baskı oluşturabilir. Yabancı işgücünün artması, özellikle düşük vasıflı işlerde yerli işçilerle rekabeti artırarak işsiz sayısının yükselmesine neden olabilir. Ayrıca, yerli işgücünün ikame edilmesi ve düşük ücretle çalışma eğilimi, bazı sektörlerde işsiz sayısının artmasına yol açabilir.

Bu çerçevede, Türkiye’nin yabancı işgücü politikalarını daha etkin hale getirmek ve işsiz sayısı üzerindeki olumsuz etkileri minimize etmek amacıyla bazı politika önerileri geliştirilmelidir.

İşgücü Piyasasında Düzenleyici Politikalar: Yabancı işçilerin belirli sektörlere entegrasyonunu sağlamak için düzenleyici politikalar oluşturulmalı ve yerel işgücünün korunması adına kota ve denetim mekanizmaları güçlendirilmelidir.

İşgücü Planlaması: Türkiye’de ihtiyaç duyulan sektörlerde yabancı işgücünün düzenli ve kontrollü bir şekilde istihdam edilmesi sağlanmalı, özellikle vasıflı işgücünün ekonomiye kazandırılması için politikalar geliştirilmelidir.

Kayıt Dışı İstihdamın Önlenmesi: Kayıt dışı istihdamın önüne geçmek amacıyla denetim mekanizmaları artırılmalı ve yabancı işgücünün kayıtlı çalışmaya teşvik edilmesi sağlanmalıdır.

Göç Politikalarının İşsiz Sayısı ile Uyumlu Hale Getirilmesi: Yabancılar verilen ikamet izinlerinin yerel işgücü üzerindeki etkisi dikkate alınarak göç politikaları yeniden şekillendirilmeli ve ülkenin ekonomik yapısına uygun bir şekilde yönetilmelidir.

Sonuç olarak, Türkiye’deki işsiz sayısı ile ikamet izni ile bulunan yabancı nüfus arasındaki çift yönlü nedensellik ilişkisi, göç politikalarının işgücü piyasası üzerindeki etkilerini göz önünde bulundurarak daha dengeli ve sürdürülebilir politikalar oluşturulması gerektiğini göstermektedir. Yabancı nüfusun işgücü piyasasına entegrasyonu sağlanırken, yerel işgücünün korunması ve işsiz sayısının minimize edilmesi için etkili stratejilerin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Türkiye’deki ikamet izni ile bulunan yabancı nüfus ile kişi başına düşen GSYİH’nın yıllık büyüme oranı arasındaki ilişkiyi test eden hipotez doğrultusunda yapılan Toda-Yamamoto nedensellik analizi sonuçlarına göre, iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır.

Bu sonuçlar, ekonomik büyüme ile göç arasındaki ilişkinin doğrudan bir nedensellik içermediğini ve farklı değişkenler tarafından şekillendirildiğini göstermektedir. Türkiye’de bulunan ve ikamet izni verilen yabancı nüfusun ekonomik büyüme üzerinde doğrudan bir faydasının olmadığı görülmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’deki ikamet izni ile bulunan yabancı nüfus ile kişi başına düşen GSYİH’nın yıllık büyüme oranı arasında anlamlı bir nedensellik ilişkisi bulunmaması, göç politikalarının ekonomik büyüme hedefleriyle doğrudan ilişkilendirilemeyeceğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, göç ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin daha derinlemesine incelenmesi ve uzun vadeli politikaların oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

YAZARLARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar, çalışmanın tümüne ortak katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

Abanat-Unat, N. (2002). Bitmeyen göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa (Vol. 1). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Badinger, H., & Url, T. (2002). Les déterminants du chômage régional: Des preuves provenant de l'Autriche. *Regional Studies*, 36(9), 977–988. <https://doi.org/10.1080/0034340022000022558>

Bilir, H. (2017). Yeni-Keynesyen iktisatta ücret yapışkanlıkları. *Politik Ekonomik Kuram*, 1 (1), 188-213.

Bozkaya, Ş., & Kum, H. (2022). Neoklasik Makro Göç Kuramı Çerçevesinde Uluslararası Göç: En Çok Göç Alan Ülkeler Üzerine Bir Analiz. *International Journal of Social Inquiry*, 15(1), 177–194. <https://doi.org/10.37093/ijsi.1007970>

Bulut, R., & Pinar, C. (2020). Covid-19 pandemisi döneminde Türkiye’de istihdam ve işsizlik. *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 217-225.

Demir, E. (2023). Uluslararası Göç Teorileri Üzerine Sosyoekonomik Bir Değerlendirme. *Turkish Academic Research Review*, 8(4), 1407-1428.

Dumitrescu, E. I., & Hurlin, C. (2012). Testing for Granger non-causality in heterogeneous panels. *Economic Modelling*, 29(4), 1450–1460. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2012.02.014>

Ekici, S., & Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22.

Feridun, M. (2007). Income and Unemployment: An Application of the Bounds Testing Approach to Cointegration Author(s): Mete Feridun Source. In *The Journal of Developing Areas* (Vol. 41, Issue 1).

Gazel, S. (2017). GAZEL, S. (2017). Stratejik emtialar ve finansal değişkenler: Türkiye için bir ardl sınır testi yaklaşımı. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 544-563.

Göv, A., & Dürrü, Z. (2017). Göv, A., & Dürrü, Z. (2017). Göç ve ekonomik büyüme ilişkisi: Seçilmiş OECD ülkeleri üzerine ekonometrik bir analiz.

Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 3(4), 491-502.
www.ekonomikarastirmalar.org

Granger, C. W. (1969). Granger, C. W. (1969). Investigating causal relations by econometric models and cross-spectral methods. *Econometrica: journal of the Econometric Society*, 424-438.

Gündoğmuş, B., & Bayir, M. (2021). The effect of international migration on unemployment: An empirical analysis on the European countries. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(4), 2204-2217.

Haktan, S., Bozkurt, E., Künu, S., & Sevinç, D. E. (2016). Ekonomik büyüme ve göç ilişkisi: Gelişmekte olan ülkelere dayalı bir analiz. In *International Conference on Eurasian Economies* (pp. 398-403).

Harris, J. R., & Todaro, M. P. (1970). American Economic Association Migration, Unemployment and Development: A Two-Sector Analysis. In *Source: The American Economic Review* (Vol. 60, Issue 1).

Huynh, H. H., & Vo, D. H. (2023). The Effects of Migration on Unemployment: New Evidence from the Asian Countries. *Sustainability (Switzerland)*, 15(14).
<https://doi.org/10.3390/su151411385>

Islam, A. (2007). Immigration unemployment relationship: The evidence from Canada. *Australian Economic Papers*, 46(1), 52-66.

Izquierdo, R. A. (2006). El acceso de los inmigrantes irregulares al mercado de trabajo: Los procesos de regularización extraordinaria y el arraigo social y laboral. *Revista del Ministerio de Trabajo e Inmigración*, 63, 175-196.

Jain, A., & Ghosh, S. (2013). Dynamics of global oil prices, exchange rate and precious metal prices in India. *Resources Policy*, 38(1), 88-93.
<https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2012.10.001>

Jean, S., & Jiménez, M. (2011). The unemployment impact of immigration in OECD countries. *European Journal of Political Economy*, 27(2), 241-256.
<https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2010.11.006>

Karakaya, H. (2020). Türkiye’de göç ve etkileri. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 93-130.

Kirman, M. A. (2017). Sosyal bir olgu olarak göç. İslam Coğrafyasında Terör, Göç ve Mültecilik Sempozyumu, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları, Rize. ss, 109-129.

Konya, S., & Kabaklarlı, E. (2023). Göçün ekonomik büyümeye etkileri: seçilmiş ülkeler üzerine panel veri analizi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 26(1), 20-34.

Köseoğlu, M., & Artan, G. (2020). Göç, işsizlik ve gelir arasındaki ilişkilerin analizi: OECD ülkeleri örneği. Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi, 6(1), 61-81. In International Journal of Economics and Innovation (Vol. 6, Issue 1).

Meçik, O., & Koyuncu, T. (2020). Türkiye’de göç ve ekonomik büyüme ilişkisi: Toda-Yamamoto nedensellik testi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 9(3), 2618-2635.
<http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/56503/748770><http://www.itobiad.com/>

MEDETOĞLU, B., & DOĞRU, E. (2022). Toda-Yamamoto Testi ile Nedensellik İlişkisi Tespiti: Değerli Metaller Üzerine Bir Uygulama. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(4), 747–757. <https://doi.org/10.29106/fesa.1183279>

Morley, B. (2006). Causality between economic growth and immigration: An ARDL bounds testing approach. Economics Letters, 90(1), 72–76. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2005.07.008>

Pekmezci, A., Bozkurt, K., & Taş, Ö. (2023). Türkiye için Göç ve İşsizlik Üzerine Bir Uygulama.

Shan, J., Morris, A., & Sun, F. (1999). Immigration and unemployment: New evidence from Australia and New Zealand. International Review of Applied Economics, 13(2), 253–260. <https://doi.org/10.1080/026921799101698>

Sinin, S. (2023). Tarihsel Süreçte Göç Olgusu ve Göç Kuramları Üzerine Genel Bir Değerlendirme. In Tarih Alanında Seçme Yazılar-VI. Özgür Yayınları. <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub397.c1738>

Toda, H. Y., & Yamamoto, T. (1995). Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes. In EUEVfER Journal of Econometrics (Vol. 66).

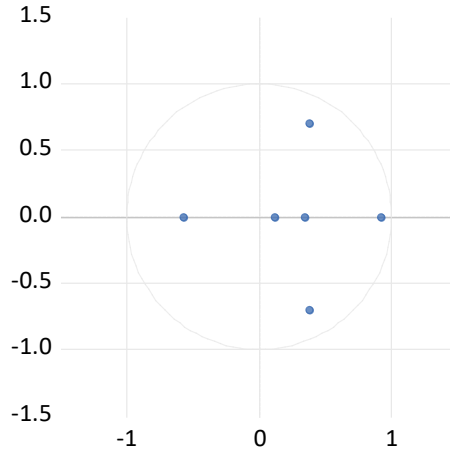
EKLER

Tablo 7. VAR 1. Otokorelasyon LM Testi Sonuçları

La g	LRE* stat	d f	Prob.	Rao F- stat	df	Prob.
1	5.097656	4	0.277 4	1.440379	(4, 12.0)	0.2802
2	0.938492	4	0.919 0	0.224584	(4, 12.0)	0.9194
3	1.567245	4	0.814 7	0.384376	(4, 12.0)	0.815 7
4	3.071011	4	0.546 0	0.799403	(4, 12.0)	0.548 3

NOT: $0.1246 > 0.05$, $0.8133 > 0.05$, $0.96027 > 0.05$, $0.9656 > 0.05$ H_0 kabul edilir. Otokorelasyon sorunu yoktur.

Şekil 1. 1.VAR AR Karakteristik Polinomunun Ters Kökleri

Not: AR karakteristik polinomunun ters kökleri çember içinde kaldığında modelin kararlı ve durağan olduğu kabul edilir.

Tablo 8. 1. VAR Heteroskedasite Testi Sonuçları

Chi-sq	df	Prob.
35.43169	36	0.4954

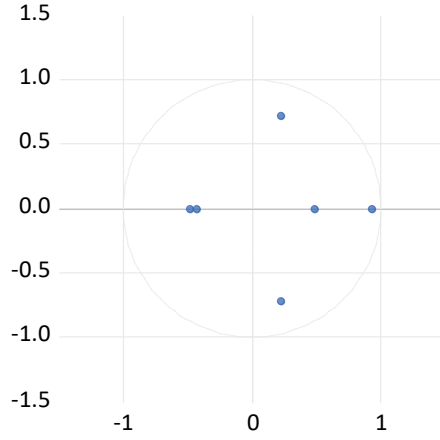
NOT: $0.4954 > 0.05$ H_0 kabul edilir. Değişen varyans sorunu yoktur.

Tablo 9. 1. VAR Normallik Testi Sonuçları

Compo nent	Jarque-Bera	df	Prob.	Rao F-stat
1	1.147760	2	0.5633	1.440379
2	6.075650	2	0.0479	0.224584
Joint	7.223409	4	0.1245	0.384376

NOT: $0.1245 > 0.05$ H_0 kabul edilir. Değişkenler normal dağılım göstermektedir.

Şekil 2. 2. VAR AR Karakteristik Polinomunun Ters Kökleri

Not: AR karakteristik polinomunun ters kökleri çember içinde kaldığında modelin kararlı ve durağan olduğu kabul edilir.

Tablo 10. 2. VAR Otokorelasyon LM Testi Sonuçları

La g	LRE* stat	df	Pro b.	Rao F- stat	df	Prob.
1	4.592 484	4	0.3 317	1.2711 38	(4, 12.0)	0.3345
2	5.832 564	4	0.2 120	1.6986 30	(4, 12.0)	0.2147
3	1.849 507	4	0.7 634	0.4586 63	(4, 12.0)	0.7647
4	3.848 960	4	0.4 268	1.0337 08	(4, 12.0)	0.4295

NOT:0.3345>0.05, 0.2147>0.05, 0.7647>0.05, 0.4295>0.05 H0 kabul edilir. Otokorelasyon sorunu yoktur.

Tablo 12. 2. VAR Heteroskedasite Testi Sonuçları

Chi-sq	df	Prob.
41.98774	36	0.2274

NOT:0.2274>0.05 H0 kabul edilir. Değişen varyans sorunu yoktur.

Tablo 13. 2. VAR Normallik Testi Sonuçları

Component	Jarque-Bera	df	Prob.
1	0.569218	2	0.7523
2	0.676301	2	0.7131
Joint	1.245519	4	0.8705

NOT:0.8705>0.05 H0 kabul edilir. Değişkenler normal dağılım göstermektedir.